

TARIXIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Qarlibaeva Raziya Bazarbaevna

O'zbekiston Ichki ishlar vazirligi

Qoraqalpoq akademik litseyi tarix fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14608833>

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarixiy tafakkurni shakllantirishda o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishning ahamiyati, usullari va texnikalari ko'rib chiqilgan. Misollar orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan interaktiv pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Maqolada mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy va ta'limiy ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: tarixiy tafakkur, mustaqil fikrlash, o'quvchilar, tanqidiy fikrlash, pedagogik yondashuvlar, interaktiv metodlar, tahlil qilish, rolli o'yinlar, loyiha ishlari, tarixiy voqealar.

Tarixiy tafakkurni shakllantirishda o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish, ularning intellektual rivojlanishi va ijtimoiy hayotga faol integratsiyasini ta'minlashning muhim shartidir [4, 178-180]. Bu jarayonda nafaqat o'quv dasturlari va darsliklar, balki pedagogik yondashuvlar ham katta ahamiyatga ega. Chunki faqatgina ma'lumot berish bilan cheklanmay, o'quvchilarda mustaqil tahlil qilish, muammolarni hal qilish va yangi g'oyalar yaratish qobiliyatlarini shakllantirish talab etiladi.

Birinchidan, o'quv jarayonida o'quvchilarga mustaqil fikrlash uchun zarur bo'lgan sharoitlar yaratish lozim. Bu, avvalambor, o'quvchilarning individual o'ziga xosligini inobatga olish va ularga turli masalalarni mustaqil hal qilish imkoniyatini berish orqali amalga oshiriladi. Masalan, loyiha ishlari, individual topshiriqlar va mustaqil izlanishlar bu borada muhim o'rin tutadi. Shuningdek, o'quvchilarni tarixiy hodisalarni mustaqil tahlil qilishga o'rgatish, ular orasida bog'lanishlarni o'zlari izlab topishga rag'batlantirish ham o'ta samarali hisoblanadi [5, 10-17].

Ikkinchidan, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratish zarur. Chunki tanqidiy fikrlash o'z-o'zini anglash, muammolarni kengroq kontekstda ko'rish va turli nuqtai nazarlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Shu ma'noda, o'quv jarayonida o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtiruvchi savollar berish, ularni turli dalillarni tahlil qilishga undash muhimdir. Misol uchun, "Nima uchun bu tarixiy hodisa yuz berdi?", "Bu hodisaning boshqa davlatlarga ta'siri qanday bo'lgan?" kabi savollar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undashi mumkin.

Uchinchidan, interaktiv va innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga erishish mumkin. Masalan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, interfaol doskalar, elektron resurslar va virtual ekskursiyalar yordamida o'quvchilarning tarixiy tafakkurini kengaytirish mumkin. Shu bilan birga, o'quvchilarning o'zaro munozaralar va bahs-munozaralarda ishtirok etishi ularga mustaqil fikrlar yaratish imkoniyatini beradi. Bunday holatlarda, o'quvchilar turli nuqtai nazarlarni tinglab, ulardan xulosa chiqarish imkoniga ega bo'ladilar [1, 129-131].

To'rtinchidan, tarixiy tafakkurni shakllantirishda o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida ota-onalar va oila muhitining ham roli katta. Chunki bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatlari ko'pincha oiladagi muhit va ular bilan olib

boriladigan suhbatlarga bog'liq bo'ladi. Bu nuqtai nazardan, ota-onalarga bolalar bilan tarbiyaviy suhbatlar o'tkazish, ularga tarixiy kitoblarni o'qish va ular bilan tarixiy mavzularda bahs-munozaralar qilish tavsiya etiladi.

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlarga tayanib shunday deyish mumkin, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish orqali ularning tarixiy tafakkuri shakllanishiga zamin yaratish mumkin. Bu esa o'z navbatida, o'quvchilarning kelajakda mustaqil qarorlar qabul qilish va jamiyatda faol fuqarolar bo'lishiga yordam beradi.

Xulosa. Tarixiy tafakkurni shakllantirishda o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu jarayon o'quvchilarning intellektual rivojlanishi va jamiyatda faol ishtirok etishlariga zamin yaratadi. Mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish uchun o'quvchilarni tanqidiy tahlil, turli masalalarni mustaqil hal qilish, va yangi g'oyalar yaratishga rag'batlantirish lozim. Pedagogik yondashuvlar, interaktiv metodlar va ota-onalar bilan hamkorlikda olib boriladigan faoliyatlar orqali o'quvchilarni mustaqil fikrlashga yo'naltirish, ularning tarixiy tafakkurini kengaytirishda katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, o'quv jarayonida innovatsion metodlar va individual yondashuvlardan foydalanish zarur.

References:

1. Abdinabiyevna, P. X. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA QO'LLANILADIGAN ZAMONAVIY INTERFAOL METODLAR. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 35(7), 129-131.
2. Akmaljon o'g'li, A. A. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA TA'LIM VA TARBIYANING UZVIYLIGI. Ustozlar uchun, 59(1), 44-48.
3. Muhammad, T., & Dinara, U. (2024). INTERAKTIV METODLAR ASOSIDA TARIX FANINI O'QITISH. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(2), 245-248.
4. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. Научный Фокус, 1(5), 178-180.
5. YUNUSOV, K. (2024). TARIX FANINI O'QITISH VA TADQIQOT OLIB BORISHNING NAZARIY-METODOLOGIK TAMOYILLARI. The Journal of Research and Development, 1(6), 10-17.